

Vahvan valtion paluu?

Helsingin Sanomat (15–17.2.) pyysi kolmen suurimman puolueen puheenjohtajia visioimaan Suomea vuonna 2019. Jos joku on epäillyt puolueita erottavan ideologian kadonneen suurimmista puolueistamme, niin ei se ainakaan puoluejohtajien visioista kadonnut ole. Valtion roolista saadaan kolme selkeästi erilaista näkemystä. Sosialidemokraattien Jutta Urpilaisen visiossa Suomi on palannut kohti perinteistä pohjoismaista hyvinvointivaltiota, jossa valtio on vahva toimija. Urpilainen uskoo myös, että meneillään on taas historian loppu, tällä kertaa uusliberalistisen aikakauden päätös. Kokoomuksen Jyrki Kataisen visiossa valtio on mahdollistaja. Hän on vakuuttunut siitä, että kymmenien vuosien matka kohti yhteiskuntaa, jossa välittäminen kuului valtiolle ja kunnille, on ohi. "Meidän pitää ymmärtää, että yksin julkisen vallan toimilla emme pysty luomaan hyvinvointia", toteaa Katainen. Keskustan Matti Vanhasen visiona on kolmas tie valtiojohtoisuuden ja markkinaehtoisuuden välissä. "Markkinaehtoisesti ei laajakaistoja saatu syrjäseutujen robottinavettoihin", Vanhanen toteaa valtion ohjauksen ja taloudellisen ja poliittisen aktiivisuuden välttämättömydestä.

Jos jatkossakin Suomessa on välttämätöntä perustaa hallituskoalitio yhteistyölle kahden kolmen suurimman puolueen joukosta löytyvän puolueen välillä, ja jos jatkossakin mikä tahansa kahden puolueen kombinaatio näistä kolmesta on edelleen mahdollinen, tarkoittaa se sitä, että ainakin hallituksen toinen pääpuolue kannattaa näiden visioiden mukaan varsin vahvaa valtiota. Mikään näistä kolmesta suuresta puolueesta ei myöskään aja Suomeen minimaalista valtiota, joka huolehtisi vain ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuudesta ja mm. oikeusjärjestelmän kaltaisten markkinatalouden toiminnalle välttämättömien instituutioiden toiminnasta. Vahvalla valtiolla on suomalaisessa poliittisessa järjestelmässä varsin vankka kannatus. Se on osa sitoutumista pohjoismaiseen malliin.

Viime aikojen keskustelussa on ollut esillä kaksi uutta tekijää, jotka ovat omiaan vahvistamaan valtioita. Ensin nousivat esille erilaiset turvallisuusuhkat erityisesti 9/11-kriisin jälkeisessä tilanteessa. Vahvempaa ja näyttävämpää valtion roolia on katsottu tarvittavan tuottamaan kansalaisille turvallisuutta, tai ainakin turvallisuuden tunnetta. Sille ei edes ole tässä kysymyksessä reaalista vaihtoehtoa, sillä kansalaisten turvallisuutta ei ole juurikaan mahdollista ulkoistaa. Paradoksaalisesti valtiota turvallisuustoimijana vahvisti myös republikaani George W. Bush, jonka puoluetta on perinteisesti erottanut demokraateista juuri varovainen suhtautuminen liittovaltion vahvaan rooliin. Tässä vaiheessa kyse oli kuitenkin vielä vain turvallisuudesta. Bushilla ei tainnut olla samaa uskoa valtion mahdollisuuksiin muissa yhteiskunnan ongelmakysymyksissä.

Nyt tilanne näyttää vähän toisenlaiselta meillä ja muualla. Juuri tällä hetkellä valtion vahvuuden puolesta puhuu yksittäisten kansalaisten ja poliitikkojen syvä pettymys markkinatalouden instituutioiden toimintaan. Näin tämän kysymyksen yhden ulottuvuuden tiivistää Jyrki Katainen: "Ei ole mitään järkeä siinä, että rahoitusmarkkinoilla voi myydä tuotteita, jotka eivät kestä päivänvaloa, jonka valmistajaa ei oikein tiedetä ja jonka riskejä ei hallitse kukaan" (HS 16.2.). Oikeastaan nyt on

sellainen tilanne, ettei ole tarvetta edes kysyä, mikä ylipääntensä on valtiovarainministerien ja muiden johtavien poliitikkojen ideologisesti perusteltu asenne valtion vahvuuden suhteen. Heidän on pantava valtion varoja likoon mm. pankkien pelastamiseksi ja kansalaisten turvaverkkojen ylläpitämiseksi, koska kukaan muukaan ei omaa resursseja sellaiseen toimintaan. Luulenpa, että moni näin tehdessään alkaa miettimään perimmäisiä syitä talouden ongelmiin. Ei siksi tarvitse olla selvännäköjä ennakkoidessaan, että valtioilla ja niiden muodostamilla kansainvälisillä organisaatioilla tulee lähivuosina olemaan nykyistä suurempi rooli talouden valvonnassa ja sääntelyssä.

Turvallisuudessa, taloudessa ja ainakin meillä Suomessa pohjoismaisen mallin traditiossa, voi olla riittävästi syytä vahvan valtion paluuseen. NPM:n taustalla vaikuttavan uusliberalismin oppeihin upotettu moraalinen närkästys ja julkisen vallan kritiikki voi tässä tilanteessa joutua uuden arvion kohteeksi. Tuoretta hallinnontutkimusta leimaa jo tänä päivänä aika tavalla NPM:n korjausliikkeiden kanssa operoiminen. Esimerkiksi demokratia-, osallistumis- ja etiikkakeskustelua käydään laajalla rintamalla, vaikka ei ole kuin hetki siitä, kun me olimme ajattelemaan markkinaehtoisesti, asiakaslähtöisesti ja yrittäjyyden mahdollisuuksia kartoittaen. Ehkä tämä on vasta johdantoa sille, mitä tuleman pitää?

Onneksi en ole puoluejohtaja. Onneksi minulla ei ole pakko olla lukijoille tarjottavana visiota Suomesta vuonna 2019, sillä sellaista minulla ei ole. Tarkastelen asiaa hallinnon tutkijana, jolla on halu selvittää mikä on todennäköistä, mitä siitä mahdollisesti seuraa ja kuinka siihen olisi syytä suhtautua.

Esa Hyyryläinen